

Araştırma Makalesi • Research Article

Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Yetişkin Okuma-Yazma Kursları ve Türkçe Dil Eğitimlerinin Değerlendirilmesi

Evaluation of Adult Literacy Courses and Turkish Language Trainings for Syrian Refugees

Sayım Fikret BULUT^{1a}

^a MEB Öğretmen, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi, Ankara, Türkiye

ORCID: 0000-0003-4134-5518

fikretbulut49@hotmail.com

Anahtar

Kelimeler:

- 1.Yetişkin eğitimi
- 2.Türkçe eğitimi
- 3.Suriyeli sığınmacı
- 4.Uyum

Öz

Suriye’de 2011 yılından itibaren can güvenliklerinin tehlikede olmasından dolayı yaklaşık dört milyon Suriyeli Türkiye’ye sığınmıştır. Açık kapı politikasıyla Türkiye’ye kabul edilen Suriyelilere geçici koruma statüsü verilmiştir. Bu çalışmada, 2011-2020 yılları arasında Suriyeli yetişkinlere yönelik okuma-yazma kursları ve Türkçe dil eğitimleri Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı verileri kullanılarak incelenmiştir. Bu eğitimlerin yetişkin Suriyelilerin sosyal uyumu için önemi ve gerekliliğini vurgulayan çalışma kapsamında kurslara katılım sayısal verileri incelenmiştir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Sayısal veriler tablolara dönüştürülerek yorumlanmıştır. Araştırma kapsamında yetişkin Suriyeli bireylere yönelik okuryazarlık ve Türkçe dil eğitimlerinin istenilen düzeyde olmadığı belirtilmiştir. Nitekim 2020 yılında toplam yetişkin Suriyeli nüfusun %22,16’sı halk eğitimi merkezlerinde okuma-yazma ve dil eğitimi kurslarına katılmıştır. Bu oranın düşük olduğu belirtilmiştir. Kadın katılımcıların kurs başarı oranlarının düşük olduğu, kurs katılım engellerinin saptanmasının Suriyeli sığınmacıların eğitim sürecine olumlu katkı sunacağı belirtilmiştir. Sosyal uyum çalışmalarının daha nitelikli yürütülebilmesi için kurs katılım oranının yükseltilmesi, özellikle okuma-yazma kurs programlarının yabancılara okuma-yazma öğretmeyi kolaylaştıracak şekilde güncellenmesi gerektiği, kurs öğretmenlerine yabancılara yönelik eğitimle ilgili hizmet içi eğitimler verilmesi önerilmiştir.

Keywords:

- 1.Adult Education
- 2.Turkish education
- 3.Syrian refugee
4. Adaptation

Abstract

Since 2011, about four million Syrians have taken refuge in Turkey due to the fact that their life safety has been at risk in Syria. Syrians admitted to Turkey under the open door policy have been granted temporary protection status. Turkish language courses and literacy courses for Syrian adults between 2011 and 2020 were examined using the data of the Ministry of National Education Strategy Development Dec. Within the scope of the study, which emphasizes the importance and necessity of these trainings for the social cohesion of adult Syrians, the numerical data of participation in the courses were examined. In the study where the qualitative research method was used, the data were collected through document review. Numerical data were interpreted by converting them into tables. Within the scope of the research, it was stated that literacy and Turkish language education for adult Syrian individuals were not at the desired level. As a matter of fact, in 2020, 22.16% of the total adult Syrian population attended literacy and language education courses in public education centers. It is noted that this ratio is low. It has been stated that the course success rates of female participants are low, and the detection of course participation barriers will contribute positively to the educational process of Syrian asylum seekers. In order to conduct social adaptation studies more qualitatively, it was proposed to increase the course

¹ Sorumlu yazar/Corresponding author

participation rate, in particular, the literacy course programs should be updated to facilitate the teaching of literacy to foreigners, and course teachers should be provided with in-service training related to education for foreigners.

Geliş Tarihi:

17.05.2022

Kabul Tarihi:

12.06.2022

Yayın Tarihi:

28.06.2022

Atıf: Bulut, S. F. (2022). Suriyeli sığınmacılara yönelik yetişkin okuma-yazma kursları ve Türkçe dil eğitimlerinin değerlendirilmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 123-147.

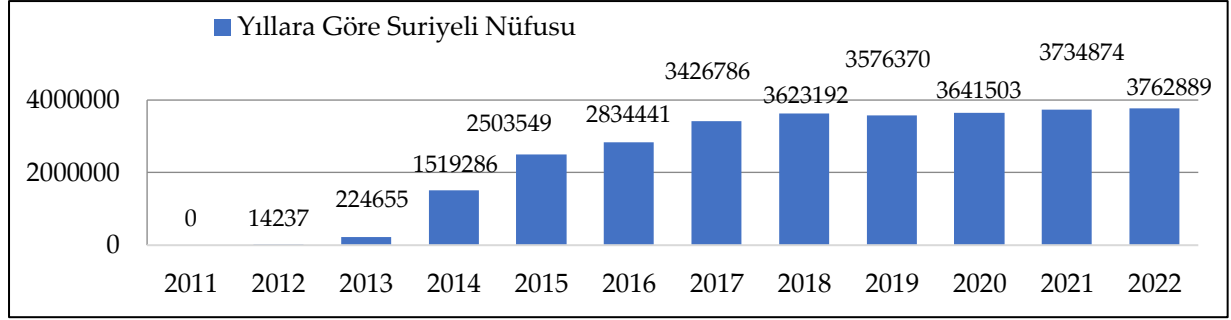
Citation: Bulut, S. F. (2022) Evaluation of adult literacy courses and Turkish language trainings for Syrian refugees. *MAUN Journal of Education*, 2(1), 123-147.

Giriş

Dünyada savaşlar gibi farklı şiddet türlerine maruz kalan, mağduriyet yaşayan bireyler can güvenlikleri başta olmak üzere uğradıkları hak ihlalleri vb. sebeplerden dolayı ya bireysel ya da kitlesel biçimde ülkelerini terk etmek zorunda kalmaktadır. Yerlerinden edilen bu kişiler kendilerine en yakın ülkeler öncelikli olmak üzere dünyanın birçok ülkesine sığınmaktadır. Günümüzde zorunlu gerekçelerle ülkesini terk eden insanların nicel olarak en fazla olduğu ülke Türkiye'dir (EASO, 2020). Bunda Türkiye'nin coğrafi konumunun etkisi çok olsa da özellikle Suriye'de 2011 yılından bugüne devam eden çok taraflı savaşın mağdurlarına yönelik uyguladığı "açık kapı" politikasının daha etkili olduğu (Ferris ve Kirişçi, 2015) bilinmektedir. Türkiye, sınır komşusu Suriye Arap Cumhuriyeti'nde yaşanan ve hala devam eden savaş dolayısıyla 2011 yılından itibaren yoğun bir Suriyeli nüfusun biyometrik verilerini kaydederek güney sınırlarından ülkeye girişine izin vermiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) verilerine göre ülkesinden göç etmek zorunda kalan Suriyeli nüfusun %63,4'ü Türkiye'ye sığınmıştır (UNHCR, 2018). Sığınan Suriyeli nüfus geçici koruma kapsamına alınmıştır. Zorunlu göçün kitlesel oluşu, yoğun bir nüfusla karşı karşıya kalınması bireysel korumanın etkin uygulanmasına olanak vermeyeceğini gösterdiğinden tüm Suriyelileri kapsayan bir geçici koruma statüsü Bakanlar Kurulu tarafından tanımlanmıştır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) tarafından bunun göç sorunsalına yönelik acil durumlarda uygulanan geçici bir koruma tedbiri olduğu belirtilmiştir (GİGM, 2017). Göç ve kabulü ile ilgili uluslararası sözleşmelere coğrafi çekince koyan Türkiye kitlesel göçle gelen Suriyelilere bu sebepten geçici koruma statüsü vermiştir. Suriyelilerin bu geçici koruma statüsü ile ülkelerindeki kaos ortamı bitinceye ve can güvenliği sorunları giderilinceye kadar kalış izni, uluslararası sözleşmelerde belirtildiği üzere zorla geri gönderilmeme ve korunma güvencesi verilmiş, temel ihtiyaçlara erişebilmelerine yönelik yardımlar sağlanmıştır (ORSAM, 2015). Türkiye bu yoğunlukta kitlesel bir göçle karşılaşınca mevzuat alt yapısının güncellenmesi ve gerekli kurumsal yapıların oluşması için zamana ihtiyaç duyulmuştur. Özdemir'in (2017) de belirttiği üzere geçici korumanın verilmesinin gerekçelerinden biri kitlesel göçe maruz kalınması bir diğeri de mevcut acil durumun kesin çözümüne kadar idareye bir ara çözüm imkânı tanınmasıdır.

Geçici koruma statüsü verilen Suriyelilerin nüfus verilerine göre bakıldığında; 5 Mayıs 2022 tarihi itibarıyla 3.762.889 Suriyeli olduğu görülmektedir. Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin yıllara göre sayıları Şekil 1'de detaylı biçimde gösterilmiştir.

Şekil 1. Yıllara Göre Suriyeli Nüfusu

Kaynak: GİGM, 2022.

Şekil 1’de görüldüğü üzere 2012 yılından itibaren Suriyeli göçü her yıl artarak devam etmiş, göçler sonucunda Türkiye nüfusunun yaklaşık %5’ine denk gelen oranda Suriye vatandaşı Türkiye’ye sığınmıştır. Suriyeliler için ülkenin güney sınırına yakın kentlerde hazırlanan kamplarda tüm ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde bir sistem kurulmuş olsa da yıllar içinde kamplarda yaşamak yerine ülkenin diğer kentlerine doğru yoğun bir Suriyeli nüfus hareketliliği olmuştur. Nitekim sürecin gelinen noktasında geçici koruma kapsamında Türkiye’de kayıt altına alınan toplam Suriyeli nüfusun sadece 50.614’ünün (%1.36) kendileri için hazırlanan kamplarda yaşadığı, geriye kalan %98.64’ünün de ülkenin büyük kentleri başta olmak üzere tüm şehirlere dağıldığı görülmektedir. Suriyelilerin illere dağılımına bakıldığında; ülkenin yoğun nüfuslu büyükşehirlerinde Suriyeli nüfusun yoğun olduğu, en fazla Suriyelinin İstanbul’da yaşadığı, sonrasında Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, , Adana, Mersin gibi sınıra yakın büyükşehirlerde yerleştikleri görülmektedir. Bursa, İzmir, Konya ve Kilis yine Suriyelilerin yoğun olarak göç ettiği şehirler olarak göze çarpmaktadır (GİGM, 2022).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından her ay düzenli olarak Suriyelilerin yaş ve cinsiyete göre dağılım tabloları kurumun internet sayfasında paylaşılmıştır. 2022 yılı itibarıyla kurumun internet sayfası üzerinden yaş ve cinsiyet bilgisinin paylaşılmasından dolayı bu değişkenlerle ilgili bilgi edinebilmek için 2021 yılı son verileri tablo halinde aşağıda sunulmuştur:

Tablo 1. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Cinsiyet ve Yaşa Göre Dağılımı

Yaş Aralığı	Erkek	Kadın	Toplam
Toplam	1.958.338	1.683.165	3.641.503
0-4	264.170	249.030	505.954
5-9	283.563	260.520	544.083
10-14	204.162	185.936	390.098
15-18	143.023	119.616	262.639
19-24	287.503	213.673	501.176
25-29	203.716	148.844	352.560
30-34	159.777	116.600	276.377
35-39	119.815	97.554	217.369
40-44	85.414	76.611	162.025

50-54	50.201	49.196	99.397
55-59	38.442	38.448	76.890
60-64	28.749	29.585	58.334
65-90+	36.123	39.840	75.963

Kaynak: GİGM,2021.

Tablo 1’de görüldüğü üzere, Suriyeli nüfusun yarısından fazlası (%53,8) bu çalışmanın kapsamındaki 18 yaş üstü yetişkin nüfustan oluşmaktadır. 18 yaş üstü yetişkin Suriyelilerin %61,54’ünün erkeklerden kalan %38,46’sının da kadınlardan oluştuğu görülmektedir.

Nüfus verilerinden de açıkça görüldüğü üzere dünyada en fazla Suriyeliye sığınma izni verilen Türkiye’de bu nüfus yoğunluğu beraberinde birçok sorunla karşı karşıya kalınmasına sebep olmuştur. Ev sahibi ülke olarak göç edenlerin başta barınma, sağlık, güvenlik gibi temel ihtiyaçlarının giderilmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu temel ihtiyaçların yanında bir diğer aciliyet arz eden, Suriyeli çocuk ve yetişkinlerin temel ihtiyaçlarından biri olan eğitim ihtiyacı da açığa çıkmaktadır (Çakırer-Özservet ve Küçük, 2018). Zira dünyada en fazla savaş mağduru Suriyeliyi barındıran Türkiye’nin çoğunluğu büyük şehirlerde yaşayan bu insanların ev sahibi topluma uyumunu sağlaması da önem arz etmektedir. Uyum sürecinin en önemli araçlarının başında da eğitim gelmektedir. Bu konudaki çalışmalar herhangi bir sebeple kendi ülkesini terk etmek zorunda kalan ister sığınmacı olsun ister mülteci olsun bireylerin gittikleri ülkeye katkı sunmalarının, orada artı değer yaratmalarının ev sahibi ülke yurttaşlarıyla olan iletişimlerine, uyumlarına bağlı olduğunu göstermektedir (Taştan vd., 2018).

Suriyelilerin Türkiye’de önceleri hem idari yönetim hem de yurttaşlar tarafından misafir olarak kabul edilmesinin/adlandırılmasının üzerinden çok zaman geçmiş ve kaldıkları sürenin uzamasıyla sosyal uyum eğitimlerinin, yerel halkın dilinde iletişimin gerekliliği kendini hissettirmiştir. Uyum sürecinin hakkaniyetli yönetilmesi, toplumsal huzur ve istikrarın sağlanması, yerel halkın hassasiyetlerinin göz önünde bulundurulması, tüm yabancıları kapsayacak eğitim faaliyetlerinin onların ihtiyaçları da gözetilerek düzenlenmesi şüphesiz bu toprakların mirası olan kapsayıcılık kültürüne hizmet edecektir. Düzenlenmesi gereken eğitim faaliyetlerinden biri de göç eden yabancıların yerel toplumun dilinde okur-yazarlık eğitimi alması, Türkçe dil eğitimi almasıdır. Anadili Arapça veya Kürtçe olan Suriyelilerin Türkçe öğrenebilmesi-konuşabilmesi ve yazabilmesi hem toplumsal uyumları hem de ebeveyni oldukları örgün eğitim çağındaki çocuklarının eğitim yaşantısı için önem arz etmektedir. Eğitimin göç sonrası, savaş vb. durumlardan kaynaklı travmaların atlatılmasına katkısı olduğu, bireyin yaşamına normal devam etmesine yardımcı olduğu, bu bağlamda psikolojik destek sağladığı bilinmektedir (Levent ve Çayak,2017). Eğitimin bu işlevi zorunlu hallerde kitlesel göçle gidilen ülkelerde oraya uyumu da kolaylaştırmakta, yerine göre sürecin olumsuz etkilerini hafifletebilmektedir. Türkçe konuşamama, gündelik hayat ve çalışma hayatında, temel hizmetlere erişme konusunda işleri zorlaştırmakta, ayrıca yabancılik olgusunu pekiştirerek entegrasyonu geciktirmektedir (Kaya,2018).

Suriyelilere yönelik akademideki eğitim çalışmalarına bakıldığında; alanyazında Suriyelilerin Türkiye'ye göç ettiği yıldan bugüne yapılan akademik çalışmaların eğitim bilimleri dışında diğer bilim alanlarında göçün yasal boyutları, sosyolojik boyutları ve uyum süreci ile ilgili (Abacı, 2016; Balcı, 2017; Bilgiç, 2018; Çetin, 2017; Döner, 2016; Kahraman, 2016; Karadeniz, 2016; Keskin, 2014; Kovucu, 2016; Savar, 2016; Şahin, 2016; Tosun, 2017;) lisansüstü çalışmalara yoğunlaştığı göze çarpmaktadır. Sınırlı sayıda olan ve geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin eğitimi bağlamında yapılan çalışmalarda ise genel itibariyle örgün eğitim çağındaki çocukların eğitiminin anlaşıldığı, çağ nüfusunun eğitim kurumlarına uyumu vb. konulara (Akdeniz, 2018; Büyükhan, 2019; Çelik, 2018; Emin, 2018; Emiroğlu, 2018; Özcan, 2018; Yıldız, 2018) yoğunlaştığı görülmektedir. MEB başta olmak üzere göç sürecinin diğer paydaşları da akademi ile paralellik arz eden şekilde daha çok örgün eğitim çalışmaları ve örgün eğitim çağındaki çocukların eğitim programları ile ilgilenmişlerdir (Arslantay,2022; Gencer, 2019; Keleş, 2020).

Alanyazında Suriyeli yetişkinlerin sosyal uyumu ile ilgili sınırlı çalışmalar (Arı, 2019; Çiçek, 2021; İlbay, 2017; Kaya, 2020) olduğu, doğrudan Suriyeli yetişkinlerin okuma-yazma eğitimlerini konu edinen çalışmalar olmadığı görülmektedir. Türkçenin yabancı dil olarak yetişkin mültecilere öğretiminde, öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların belirlenmesini amaçlayan çalışmasında Arslan (2020) bazı sorun alanları tespit etmiştir; yabancılara Türkçe öğretimi konusunda ortak bir politika olmadığı, kurs veren öğretmenlerin yabancılara yönelik eğitim verme konusunda niteliklerinin düşük olduğu, kurs öğrencilerinin ekonomik olarak desteklenmesi gerektiği, öğretim materyallerine ihtiyaç olduğu tespitlerinin yanı sıra daha da önemlisi kamu kurumlarının süreçte iş birliği ve koordinasyon konusunda eksik kaldığını ifade etmiştir.

Yetişkin Suriyelilere yönelik sınırlı çalışmalardan bir diğerinde de Menteşe (2020), yetişkin eğitimi alan geçici koruma altındaki Suriyelilerin *sosyal sermaye ve sosyal ağlarını kullanabilme becerileri* konusunda; bu durumun üzerinde etkili olduğu alanları belirtmiştir. Buna göre bireylerin sosyal sermayelerinin ve sahip oldukları sosyal ağ düzeylerinin nerede, nasıl yaşayacaklarına, hangi mesleği icra edeceklerine ve ev sahibi toplumla uyumlarına doğrudan etki edeceğine dair tespitlerde bulunmuştur.

Doğrudan yetişkin Suriyelilerin nicel okuryazarlık durumlarını, yetişkin Suriyelilere yönelik uyum eğitimlerini, Suriyelilerin ev sahibi ülkenin dilini öğrenmesiyle yerel topluma uyumları arasındaki ilişkiyi belirten çalışmalara ihtiyaç duyulduğu görülmüştür. Zira mülteci akınlarına ilişkin araştırmalar ve saha tecrübelerinin gösterdiği üzere; nüfus olarak bu denli yoğun ve uzun zamana hitap eden zorunlu göçlerde kendi ülkelerinde dönme koşulları oluşsa da bireylerin kaldıkları süreyle ters orantılı şekilde geri dönüşleri olduğu, alıştıkları veya bir düzen kurdukları ev sahibi ülkede kaldıklarını göstermektedir (Uçak Erdoğan ve Tarlan, 2016). Bu da Suriye'deki durum iyileşene, geri dönebilecekleri bir ortam hazır olana kadar geçici koruma altına alınan Suriyelilerin hayatlarını Türkiye'de devam ettirmek zorunda olduğunu göstermektedir. Bu durum bile başlı başına hedef kitleye eğitim verilmesinin, okuryazarlık ve dil becerisi kazandırmanın gerekliliğini göstermektedir.

Türkiye’de eğitim hizmetlerinin temel sunucusu ve denetleyicisi olan Millî Eğitim Bakanlığı’nun 2011-2013 yılları arasında Suriyeli sığınmacılara yönelik bakışının geçici oldukları üzerinden, eğitim uygulamalarını da bu bakış açısıyla şekillendirdiği bilinmektedir (Tanrikulu, 2018). Aradan geçen yıllar bu politikanın çözüm üretmede yetersiz olduğunu göstermektedir. Zira eğitim hizmeti sunulamayan, kurumsal dil veya okuryazarlık eğitimi verilemeyen yetişkin Suriyeliler sosyal yaşamda yer almış, iş yaşamına atılmış, ebeveynlik rolünü yerine getirmeye devam etmiş, örgün eğitim kurumlarındaki çocuklarından dolayı eğitim kurumlarıyla paydaş olarak sürece dâhil olmaya devam etmiş, hala da devam etmektedirler. Bu bakımdan Suriyeli bireylerin ileride kendi ülkelerine dönmesi durumunda dahi Türkiye’de geçirdiği her bir anında yaşamlarını kendi ellerine alabilmelerinin önünü açacak, kendi ‘*hayatlarının öznesi*’ olmalarını sağlayacak başta eğitim olmak üzere diğer temel haklardan etkin faydalanmalarını sağlayıcı daha planlı ve kapsamlı çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda toplumsal uyumun olmazsa olmazı okuryazarlık ve dil becerisinin geliştirilmesinin geçici koruma altındaki yetişkin Suriyeliler için önemini gösteren çalışmalar yapılması sürece fayda sağlayacaktır.

Yetişkin Suriyelilerin kendi anadillerinde bile düşük okuryazarlık halleri, göç sonrası ev sahibi ülkenin dilinde okuryazar olmamaları halinde dezavantajlı hallerini yeniden üretecek, bağımsız hareket edebilmelerinin, sosyal uyumlarının önünde engel olarak duracaktır. Bu bağlamda çalışmanın genel amacı; MEB denetiminde başta halk eğitimi merkezleri olmak üzere yetişkin eğitimi sunan kurumların yetişkin Suriyelilere yönelik okuryazarlık ve Türkçe dil eğitimlerini değerlendirmektir. Bu genel amaca yönelik olarak alt amaçlar aşağıdaki şekilde belirlenmiştir;

1. Yetişkin Suriyelilere yönelik okuma-yazma ve Türkçe dil eğitimlerinin sayısal verileri nelerdir?
2. Yetişkin Suriyelilere yönelik bu kurslarda katılım ve başarı oranları cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
3. MEB tarafından yetişkin Suriyelilere yönelik uyum eğitimi faaliyetleri nelerdir?

Yöntem

Bu çalışmada, Suriye’den Türkiye’ye zorunlu göçle gelen ve geçici koruma kapsamına alınan yetişkin Suriyeli nüfusun mevcut eğitim durumlarına, MEB tarafından yetişkin Suriyelilere yönelik sunulan okuryazarlık eğitimleri ve Türkçe dil eğitimlerine değinilmiştir. Geçici koruma kapsamında olan ve çoğunlukla ebeveynlik rolü de olan yetişkin Suriyelilere yönelik okuryazarlık, dil ve uyum eğitimi hizmetlerinin tüm dokümanları, resmî belgeleri, okuma-yazma faaliyetleri araştırmanın kaynağını ve konusunu oluşturmaktadır. Araştırma nitel yaklaşıma uygun yöntem ve tekniklerle yürütülmüştür.

Araştırmanın Deseni

Çalışmada belgesel tarama modeli tercih edilmiştir. Bir araştırmanın konusu hakkında bilgi sağlayan her türlü yazılı materyale doküman (belge) denilmektedir (Balci, 2016). Araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden

geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanabilen belgesel tarama bilimsel bir araştırma yöntemidir (Sak vd.,2021).

Araştırmanın Evreni

Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki 18 (onsekiz) yaş üstü yetişkin Suriyelilerin eğitimine yönelik MEB, GİGM ve ilgili kurumlar tarafından yayımlanan tüm dokümanlar ve raporlardır.

Sınırlılıklar

Çalışma 2011-2020 yılları arasında MEB tarafından yetişkin Suriyeli bireylere yönelik sunulan okuma-yazma ve Türkçe dil eğitimlerinin sayısal verileri ile sınırlıdır. Yetişkin Suriyelilere yönelik sosyal-kültürel ve mesleki kurslar bu çalışmanın kapsamı dışındadır.

Veri Toplama Süreci

Çalışmanın temel veri kaynağını Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı ve Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü’ne (HBÖGM) ait istatistikler oluşturmaktadır. Bu kapsamda öncelikle, geçici koruma kapsamındaki yetişkin Suriyelilere yönelik yapılan eğitimlere dair MEB başta olmak üzere ilgili kurumların (GİGM) yayımladığı tüm yönetmeliklere, genelgelere, süreç boyunca kullanılan okuma-yazma programlarına kurumların internet sayfaları üzerinden ve kurum yayınlarından ulaşılmıştır. Alanla ilgili Türkiye’de hazırlanmış akademik çalışmalara ulaşabilmek için YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanı incelenmiştir. Yabancılara yönelik, özel olarak ta Suriyelilere yönelik akademik yayınların bulunmasında “Suriyeli sığınmacı, yetişkin eğitimi, uyum eğitimi, geçici koruma, okuma-yazma” gibi anahtar kelimeler kullanılmıştır. Suriyelileri konu edinen akademik çalışmaların kaynakça kısımları da incelenmiş, bu çalışma kapsamında olabilecek yayınların tümüne ulaşılmaya çalışılmıştır.

Yetişkin eğitimlerine Suriyelilerin katılım durumunu ortaya çıkarmak, süreç boyunca açılan okuma-yazma kurslarına, okuma-yazma seviye tespit sınavlarına, Türkçe dil kurslarına katılan yetişkin Suriyelilerin sosyo-demografik özelliklerinin (yaş, cinsiyet, medeni durumu vb.) neler olduğunu belirlemek amacıyla MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ve MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı’na dilekçe ile başvurularak sayısal veriler talep edilmiştir. MEB tarafından sunulan kurs verilerinin kullanılmasında çalışma kapsamındaki kurs türlerinin (okuma-yazma ve Türkçe) olmasına dikkat edilmiş, mesleki ve sosyal kültürel kurs verileri çalışmaya dâhil edilmemiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan sayısal veriler kurumun internet sayfasından elde edilmiştir. MEB SGB tarafından verilen sayısal verilerde yaş grubu ve medeni durum bilgileri verilmemiş sadece cinsiyet değişkenine göre yetişkin eğitimi verileri sunulmuştur.

Yetişkin Suriyelilere yönelik okuryazarlık ve Türkçe dil eğitimlerinin bir bütün olarak değerlendirilebilmesi amacıyla, Suriyelilere yönelik idari uygulamalar ve eğitimlerin uygulama süreçleri, programları da incelenmiştir. Dolayısıyla çalışmanın çerçevesini, yetişkin Suriyelilere yönelik resmi yazılar (genelgeler, yönetmelikler, vb.), MEB yaygın eğitim kurs verileri, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü nüfus, göç ve eğitim durumu verileri oluşturmuştur.

Verilerin Analizi

Zorunlu kitlesel göçün başlangıcından itibaren Suriyelilere yönelik uygulamaların nasıl yapılacağına belirtildiği kurumsal yazışmalar, genelgeler, okuma-yazma programları, nicel değerlendirme raporları incelenmiş ve sürecin işleyişi değerlendirilmiştir. MEB ilgili birimlerinden edinilen sayısal veriler öncelikle Microsoft Excel programına aktarılmıştır. Kurs verileri bu program yardımıyla frekans ve yüzde oranları ortaya konularak çözümlenmiş, tüm sayısal veriler tablolara dönüştürülerek yorumlanmıştır.

Bulgular

Bireylerin buldukları sosyal ortamlarda kendilerini etkin bir biçimde ifade edebilmeleri, toplumun diğer kesimleriyle sağlıklı iletişim kurabilmeleri, toplumsal ihtiyaçlarını bağımsızca karşılayabilmeleri ve kültürel yaşama aktif bir şekilde katılabilmelerinde okuryazarlık ve dil becerilerinin kritik bir rolü bulunmaktadır. Özellikle günümüz modern toplumlarında okuryazarlığın bireylerin temel eğitim becerilerinin merkezinde yer aldığı da bir gerçektir. Bu durum düzenli bir yaşamı, geliri olan, savaş vb. herhangi bir çatışma ortamında bulunmayan veya bundan etkilenmeyen bireyler için bile bu kadar önemli iken savaş neticesinde travma yaşamış, ülkesini terk etmek zorunda kalmış, savaşın tüm sonuçlarıyla baş başa kalmış bireyler için daha da önemli olması beklenmektedir. Zira toplumun ev sahibi kesimi ile iletişim kuramayacak olmaları, temel hizmetlere erişimde sorunlar yaşamaları hem uyum sürecini hem de bu bireylerin savaş travmasını atlattıklarını olumsuz etkilemesi beklenmektedir. Kaynaklara, hizmetlere erişimi, sosyal ortamlarda iletişim kurmayı, gündelik yaşamlarında bağımsız hareket etmelerini kolaylaştırıcı etkisi olan okuryazarlık ve dil eğitimleri için MEB tarafından mevcut eğitim programları halk eğitimi merkezleri aracılığıyla yetişkin Suriyelilere uygulanmıştır. Örgün eğitim çağındaki Suriyeli çocuklara yönelik çalışmalar daha kapsamlı ve detaylı biçimde ilk günden itibaren uygulanmış olsa da yetişkinler için bunu demek pek mümkün görünmemektedir. Yine de yetişkin eğitimi kurumları aracılığıyla uygulanan eğitim programları özellikle ilgili kanun ve yönetmelikler gibi yasal düzenlemelerle birlikte büyük bir ivme kazanmış, görece daha az çalışmanın yapıldığı göçün ilk yılları olan 2012-2013 yıllarının eksikliği sonraki yıllarda giderilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada, geçici koruma kapsamında kayıt altına alınan yetişkin Suriyelilerin Türkiye’de aldıkları okuma-yazma ve Türkçe dil eğitimlerinin sayısal verilerine, onlara uygulanan eğitim programlarına odaklanılmıştır. Bu bağlamda öncelikle hedef kitlenin mevcut eğitim durumları belirtilmiştir. Uluslararası sözleşmeler ve Türkiye’de göçle ilgili mevzuat yetişkin eğitimi bağlamında kısaca ele alınmış, mevzuata (anayasa, MEB yönetmelikleri, genelgeleri) eğitim hakkı kapsamında değinilmiştir. MEB tarafından yetişkin Suriyelilere yönelik okuma-yazma ve Türkçe dil eğitimi verileri tablolara dönüştürülerek yorumlanmıştır.

Suriyelilerin Eğitim Durumu

Suriyeli sığınmacıların kendi ülkelerinde aldıkları eğitimlerle, eğitim durumları ile ilgili kısıtlı bilgiler bulunmaktadır. Nitekim hâlihazırda ülkelerinde aldıkları eğitimlere kendi beyanlarına göre bakılabilecek en kapsamlı belgenin T.C Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlatılan “Türkiye’deki Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik 2016-2018 Dönemini Kapsayan Birinci Aşama İhtiyaç Analizi” olduğu görülmektedir. Zira ilgili belgede Türkiye’deki Suriyelilerin %33’ünün kendi anadilinde okumaz-yazmaz olduğu, %13’ünün okur-yazar olduğu fakat herhangi bir okul bitirmediği, %16,5’inin ilkokul ve dengi okul mezunu olduğu, %6,5’inin ortaokul mezunu olduğu, %5,6’sının lise ve üstü okul mezunu olduğu görülmektedir. Nüfusun %26,6’sının da herhangi bir beyanda bulunmadığı (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2016) göz önüne alındığında büyük çoğunluğu kendi ülkesindeyken de herhangi bir eğitim almamış ya da düşük eğitim seviyesinde olan dezavantajlı bir kitlenin göçe maruz kaldığı açıkça görülmektedir. Aynı kitlenin ev sahibi ülkede yaşamını idame ettirmesi, sosyal yaşamında bağımsız hareket edebilmesi ve hayatının öznesi olabilmesi şüphesiz bir eğitim sürecine dâhil olmasını gerektirmektedir. Eğitim sürecine dâhil olmaları sadece birey olarak kendilerinin sosyal gelişimi için değil ayrıca örgün eğitim çağındaki çocukları başta olmak üzere tüm çocuklarının gelişimi için de önemli ve gereklidir (Erdoğan, 2019).

Uluslararası Göç Mevzuatı ve Yetişkin Eğitimi

Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler başta olmak üzere tüm hukuki metinlerde sığınmacılara, mültecilere yönelik ev sahibi ülkeye sorumluluklar yüklenmiştir. Bu sorumluluklardan biri de eğitim hizmeti verme sorumluluğudur. Bu bağlamda uluslararası sözleşmelerden Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşmeye (Resmi Gazete, 2014a) bakıldığında; “devlet eğitimi” başlığı altında “ilköğretim dışındaki eğitim konusunda ve özellikle öğretimden yararlanma” hakkı verilmesine vurgu yapılmıştır. Örgün eğitim çağı dışındakilere yönelik yetişkin eğitimi olarak da anlaşılabilir bu hak sorumluluğu taraf devlete yüklenmiştir. Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi’nde de; ‘İlk eğitimin bütün dönemini tamamlayamamış veya bu eğitimi hiç alamamış olan kişiler, mümkün olduğu kadar temel eğitim almaya teşvik edilir veya bu eğitimi almaya mecbur tutulur’ denilmiş; yetişkin mülteci, sığınmacılara vb. yönelik yapılacak etkinlikler, eğitimler zorunlu kılınmıştır (TBMM, 2003).

Türkiye’nin Göç Mevzuatı ve Yetişkin Eğitimi

Türkiye’deki göç ile ilgili mevzuata bakıldığında yakın tarih itibariyle hazırlanan ‘İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı’nda da göç edenlere sağlanacak temel hakların başında dil eğitimi gelmektedir. İlgili planda statü verilen sığınmacıların, mültecilerin ve ülkeye gelecek diğer yabancıların eğitim ve sosyal haklardan faydalanmalarını tam olarak sağlamak amacıyla, Türkçe dil eğitimiyle ilgili gereksinimlerinin giderilmesi gerektiği vurgulanmış, kültürel uyum

faaliyetlerinin ve buna bağılı olarak da entegrasyonlarının teşvik edilmesi gerektiğı belirtilmiştir (Başbakanlık,2005).

Türkiye'nin dış göçlerle ilgili iş ve işlemleri 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çerçevesinde yürütülmektedir. Suriyelilerin göçünden iki yıl sonra hazırlanan bu kanunun "uyum" başlıklı maddesinde; temel amacın yabancıların ev sahibi ülkede sosyal yaşamlarının herhangi bir anında iyi hissetmesi, bağımsız hareket edebilme becerisi edinmesi olduğu görülmektedir. Bu konuda kamu ve özel kurum kuruluşlarının, üniversitelerin, sivil toplum örgütlerinin birlikte iş birliği içinde hareket etmesinin sığınmacı veya mültecilerin uyumunu ve yaşamını kolaylaştıracağı belirtilmektedir (Resmi Gazete, 2013).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91'inci maddesine dayanılarak hazırlanan Geçici Koruma Yönetmeliğı (GKY) de 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. İlgili yönetmeliğın "Geçici Korunanlara Sağlanacak Hizmetler" başlıklı bölümünde; özellikle geçici koruma kapsamına alınanların temel ihtiyaçlarının (barınma, eğitim, sağlık, çalışma hayatına girme) nasıl karşılanacağı ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Yönetmelikte dikkat çeken önemli hususlardan biri hizmetler karşılığında geçici koruma kapsamındaki bireylere de sorumluluklar/yükümlülükler verilmesidir. Sorumlulukların yerine getirilmemesi halinde yaptırım söz konusu olabileceğı belirtilen yönetmelikte eğitim hizmetinin bu kısıtlamalardan olmayacağı da ayrıca ifade edilmiştir (AFAD,2014).

Geçici Koruma Yönetmeliğı kapsamında hazırlanan 2014/4 sayılı genelge göç sürecinin önemli belgelerindedir. Nitekim genelgede eğitim hizmetleri başlığı altında eğitimden kastın zorunlu eğitim çağındaki (örgün eğitim) çocuklara sunulacak eğitim olduğu, yetişkin eğitimi ile ilgili ise açılan kurs sayısı ve katılımcı/kursiyer sayısı gibi verilerin MEB tarafından aylık periyodlar halinde AFAD'a bildirilmesi gerektiğı belirtilmiştir. Eğitime dair tüm işlerin MEB tarafından yürütüleceğı ifade edilmiştir. Ayrıca, yabancılar yönelik kültürel ve sosyal faaliyetlerin, dil öğretimi gibi yönetmelikte yer verilmemiş olan diğer hizmetlerin de AFAD koordinasyonun da gerçekleştirileceğı vurgulanmıştır (AFAD,2014).

2011 yılında Suriye'den sınır kentlerine doğru başlayan küçük çaplı zorunlu göç süreci günümüzde ülkenin tüm kentlerine dağılmış kayıtlı yaklaşık dört milyon insanın ikameti ile sonuçlanmıştır. İlk etapta gelenlerin geçici ikameti üzerine planlamalar yapılırken sayının giderek artması ve Suriye iç savaşının bitmeyecek gibi görünmesi sebeplerinden dolayı sığınmacılıkla ilgili hukuki metinler yoğun biçimde hazırlanmaya, var olanlar güncellenmeye başlanmıştır. Göç eden nüfus içerisinde zorunlu eğitim çağında olan nüfusun fazlalılığı da dikkate alınınca, uluslararası hukuki metinlerde eğitim hakkının bağlayıcılığı göz önünde bulundurularak MEB tarafından eğitimle ilgili bazı mevzuat çalışmaları yapılmış, geçici koruma altına alınan Suriyeli çocuklar öncelikli olmak üzere eğitim hizmetleri verilmeye başlanmıştır.

Eğitim hakkı ile ilgili Türkiye'deki mevzuata bakıldığında; temel mevzuatın Anayasa olduğu görülmektedir. Bu hakkın herhangi bir ayırım gözetmeksizin herkese sağlanması

gerektiği Anayasa’da açıkça belirtilmiştir. Ayrıca bu konudaki temel kanunlardan 222 Sayılı Kanunun 2. maddesinde de; *“ülkümüzde mecburi ilköğretim, 06–13 yaş grubundaki çocukları kapsamaktadır. Bu nedenle, statüsüne bakılmaksızın 06–13 yaş aralığındaki çocukların eğitim ve öğretime tabi tutulmaları mecburidir. Millî Eğitim Müdürlüklerinin koordinesinde, sivil toplum kuruluşları ile de iş birliği içerisinde, mülteci ve sığınmacılar ile başvuru sahiplerinin çocuklarının okullara kaydı ve devamı sağlanacaktır.”* denilmiştir. Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 28. maddesinde ise *“yönetmelik kapsamındaki yabancıların eğitim faaliyetleri, geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında Millî Eğitim Bakanlığının kontrolünde ve sorumluluğunda yürütülür.”* denilerek uygulamada birlik sağlanması amacıyla asıl sorumluluk MEB’e verilmiştir. Bu kapsamda zorunlu eğitim çağındaki çocuklarla ilgili eğitim hizmetlerini Bakanlığın sunacağı ve kendi mevzuatına göre işlemleri yapacağı ifade edilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı yayınladığı genelgelerle, mevzuat çalışmalarıyla özellikle zorunlu eğitim çağındaki geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların eğitimine dair faaliyetler yürütmüş, olası sorunlar karşısında çözüm üretmeye çalışmıştır. Bu kapsamda mevzuat çalışmaları incelendiğinde geçici koruma altına alınan yetişkinlerden ziyade önceliğin zorunlu eğitim çağındaki çocuklar olduğu, onlara yönelik çalışmaların daha fazla yapıldığı görülmektedir. Nitekim MEB ilk çalışmalarını da henüz göç eden Suriyeli sayısının az oluşuyla paralel biçimde kamp içindeki çocuklara yönelik başlatmıştır. Daha kapsamlı çalışmalarını ise göçün artmasıyla 2013 yılında yoğunlaştırmıştır. İdari yapı diğer acil olarak görülen (sağlık, barınma) hizmetlere yoğunlaştığı için göçün ilk zamanlarında eğitim hizmetleri pek sunulamamış, sonraki yıllarda eğitim sorunlarının hissedilmesiyle eğitim alanında da mevzuat ve kurumsal alt yapı çalışmaları gündeme gelmiştir (Emin, 2016).

İçişleri Bakanlığı ve bağlı taşra teşkilatı tarafından yürütülen göç kayıt süreci, geçici barınma merkezlerine yerleştirme hizmetleri sonrasında bu insanların temel hizmetlere ulaşması çalışmaları başlatılmıştır. Eğitim hizmetleri kapsamında daha önce belirtildiği üzere, MEB bu çalışmaları yürütmüş, süreç içerisinde diğer kurum ve kuruluşlarla da gerekli iş birliği yapılmıştır. Nitekim MEB tarafından Nisan 2013 ve Eylül 2013 tarihlerinde bu alanda genelgeler yayımlanmış ve eğitimle ilgili sorunlara çözümler üretilmeye başlanmıştır.

Daha çok kamp içindeki çocuklar başta olmak üzere Suriyelilerin eğitim ihtiyaçlarının giderilmesine odaklanan *“Ülkümüzde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri”* başlıklı genelge kapsamlı biçimde hazırlanmışsa da yetişkin eğitimi bağlamında sorunlar barındırmaktadır. Yetişkin Suriyeliler için buldukları kampta imkânlar doğrultusunda Türkçe dil kursları ve meslek öğrenen kursların açılması belirtilen genelge bu anlamda kurs açılmasını iki şarta bağlamıştır. Genelgede Suriyelilerin *“istekli olması”* ve *“kamp olanaklarının uygun olması”* koşuluyla eğitim verilebileceği ifade edilmiştir. Kamp dışındakilerden de *“oturma izni”* olması koşuluyla eğitim hizmetlerinden faydalanabilecekleri belirtilmiştir. Buna göre; geçici oturma izni vb. izinleri olmayanların eğitiminin de yerel yönetimlere, gönüllü ulusal ve uluslararası kuruluşlara bırakıldığı anlaşılmaktadır (Emin, 2016).

Suriyeliler ile ilgili en kapsamlı düzenleme şüphesiz 2014 tarihinde yürürlüğe giren 6458 Sayılı YUKK'dur. Kanununun 91. maddesinde "geçici koruma" tanımı yapılarak Suriyelilerin hukuki statüleri tanımlanmıştır. Bu kanun kapsamında geçici korumanın kapsamının açıkça belirtildiği Geçici Koruma Yönetmeliği de 2014 yılı Ekim ayında yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle geçici koruma kapsamındaki yabancılara başta sağlık hizmetleri olmak üzere eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetlerin sağlanabilmesinin usul ve esasları detaylı olarak düzenlenmiştir (GİGM, 2014). Buna göre; yabancılara yönelik kurslar ve her türlü eğitimler kamp içinde veya kamp dışında yapılabilecek ama kontrol ve sorumluluk MEB'de olacaktır.

Geçici Koruma Yönetmeliği, yetişkinlere yönelik eğitim hizmetlerinin MEB mevzuatına göre ve MEB tarafından yürütüleceğini belirttiği için bu konuda esas alınacak MEB mevzuatı da yetişkinlere yönelik eğitimlerin usul ve esaslarının detaylarıyla belirtildiği Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği'dir. 2010 tarihli bu yönetmelik 11 Nisan 2018 tarihine kadar yürürlükte kalmış, Suriyelilerin ülkeye kitlesel olarak göç ettiği 2011 yılından 10 Nisan 2018 tarihine kadar MEB sorumluluğundaki tüm yetişkin eğitimi ile ilgili iş ve işlemler bu yönetmeliğe göre düzenlenmiştir. Suriye'den göçlerin yoğunlaşmasıyla mevzuatta güncelleme yapılması gerektiğinden 2014/21 sayılı genelgeden sonra ilgili yönetmelikte değişiklik yapılmıştır. Buna göre yetkili birimlerce kendilerine 99 ile başlayan ve on bir haneli yabancı kimlik numarasıyla ya da 98 ile başlayan ve yabancı tanıtma belgesi olarak ifade edilen belge ile başvuru yapabilecekleri, e-yaygın denilen otomasyon sistemi üzerinden kayıtlarının kabul edileceği belirtilmiştir (Resmi Gazete, 2014b). Bu yönetmelikle, yabancı tanıtma belgesi, yabancı kimliği olmadan bir yabancı yetişkinin MEB bünyesindeki yaygın eğitim kurslarına katılabilmesi pek mümkün görünmemektedir. Geçici koruma statüsü verilen Suriyelilerin eğitimlerine yönelik MEB tarafından 2014 yılında bir genelge daha yayımlanmış, mevcut genelgelerin öngördüğü çalışmaların kapsamı daha da genişletilmiştir. Yine öncelik zorunlu eğitim çağındaki çocuklar olmuştur.

MEB, 2015 yılında yayımladığı 2015-2019 Stratejik Planı'nda sığınmacılarla ilgili; *"Bütün bireylerin eğitim ve öğretime adil şartlar altında erişmesini sağlamak"* başlıklı stratejik hedefinde mültecilerin, geçici koruma altındaki yabancılar veya vatansız olarak ülkede bulunanların eğitim görmelerinin sağlanacağı, denklik işlemlerinin yapılacağı belirtilse de hedef kitlenin zorunlu öğrenim çağındaki çocuklar olduğu belirtilmiştir. Yapılacak çalışmaların temel hedefinin de bu öğrencilerin Türk eğitim sistemine adapte olmaları ifade edilmiştir (MEB SGB, 2015). Geçici koruma altında olan ve yaygın eğitimin hedef kitlesi olan yaklaşık iki milyon Suriyelinin varlığı göz önüne alındığında yetişkin mülteciler, geçici koruma altındaki yabancılar veya vatansız olarak ülkede bulunanlarla ilgili herhangi bir stratejinin belirlenmediği plan bununla ilgili politika üretmesi beklenen kurumsal yapının eksikliği olarak açığa çıkmaktadır. Yine de kurumsal yapılanma açısından bakıldığında göç sürecine MEB'in kendi bünyesinde "Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı" oluşturarak katkı sunduğu, sürecin daha nitelikli ve koordineli yürütülmesine katkıları olduğu da ayrıca belirtilmelidir.

Yetişkinlere yönelik eğitimlerin usul ve esaslarının belirtildiği 2010 yayımlanma tarihli Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği hayat boyu öğrenme ilkesi doğrultusunda değişiklikler yapılarak 2018 tarihinde MEB Hayat Boyu Öğrenme Kurumları Yönetmeliği adıyla yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir. 2014/21 sayılı MEB genelgesinde daha önce kısmen belirtilen bazı esasların kapsamı genişletilmiş, yabancı uyruklu yetişkinlerin hayat boyu öğrenme kurumlarından eğitim hizmeti alması daha kolaylaştırılmıştır.

Yetişkinlere Yönelik Okuma-Yazma Programları

Türkiye’de yerel halk veya yabancılara yönelik yetişkinler okuma-yazma öğretimi bizzat halk eğitimi merkezleri bünyesinde veya koordinesinde gerçekleşmektedir. HBÖGM verilerine göre okuryazarlık eğitimleri ve okuryazarlık seviye belirleme sınavları ile ilgili hazırlanmış beş program bulunmaktadır (HBÖGM, 2022). Bunlardan ilki 14 yaş üstü olup hiç okula gitmediği için okuma-yazma bilmeyen veya ilkokula başlayıp daha sonra bu eğitimini yarıda bırakmış olan yetişkin bireyler için açılan, sayı şartının aranmadığı I. kademe okuma-yazma kurslarıdır. Bu eğitimi başarıyla bitiren yetişkinler “Okuryazar Belgesi” olarak ilkokul 4. sınıf mezunu olmaya denk gelen Yetişkinler II. Kademe Eğitimi Belgesi için kursa başvuru hakkı kazanmaktadır. Bir diğeri, herhangi bir kursa katılmadan okuma yazma öğrenen yetişkin bireylerin bu durumu ölçme değerlendirme araçlarıyla belgelendirebildiği I. Kademe Seviye Tespit Sınavı’dır.

Temel okuryazarlık becerisi edinmiş ve bunu belgelendirebilen yetişkin bireylerin başvuru yapabileceği bir diğeri program da II. Kademe Okuma-Yazma Kursu’dur. Programın başarı ile bitirilmesi sonucunda “Yetişkinler Eğitimi İkinci Kademe Başarı Belgesi” verilmekte, bu belge ile ilköğretimin 5. 6. 7. ve 8. Sınıflarını tamamlamak için halk eğitimi merkezleri aracılığıyla Açık Ortaokula başvuru yapılabilmektedir (HBÖGM, 2022).

Yetişkinler için II. Kademe Seviye Tespit Sınavı; halk eğitimi merkezleri tarafından oluşturulan bir komisyonla yetişkinlere Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler ve Fen ve Teknoloji derslerinden yapılacak sınavlardır. Yetişkin bireylerin bu sınavda başarılı olmaları halinde alacakları belge yine II. Kademe Yetişkin Eğitimi Başarı Belgesi’dir. Bu dört programın yanı sıra mevcut I. Kademe okuma-yazma eğitiminden ayrı olarak okuma yazma öğrenmek isteyen bireylerin en kısa sürede temel okuryazarlık düzeyine ulaşmalarını amaçlayan Yoğunlaştırılmış Temel Düzey Okuma Yazma Eğitim Programı 2018 yılında hazırlanmıştır. Hâlihazırda halk eğitimi merkezlerinde temel okuryazarlık eğitimi bu programla sunulmaktadır. Örgün eğitim okuma yazma programında da kullanılan beş ses grubu bu eğitimde de kullanılarak okuryazarlık programı oluşturulmuştur. Tüm bu kurs ve sınavlarda görev sınıf öğretmenlerine düşmektedir. Kurs açma şartlarında bunun dışında yabancılara yönelik herhangi bir eğitim almış olma şartı aranmamaktadır.

Yabancılar İçin Türkçe Dil Eğitimi Programı

Bu eğitimlerle yabancıların iletişim kurmak istedikleri kişilerle temel ihtiyaçları

karşılatabilmeleri için basit cümleler kurabilmeleri ve dinleme, okuma, yazma, konuşma becerileri edinerek iletişim kurmaları amaçlanmaktadır (MEB HBÖGM, 2012). MEB tarafından halk eğitimi merkezlerinde uygulanan programlar ayrıca üniversiteler ve yetişkin eğitimi sunan kurumsal yapılar tarafından da uygulanmaktadır. Yine de yabancıların en kolay ulaşabileceği eğitim kurumu bu eğitimleri veren ve tüm Türkiye’de kurulmuş olan halk eğitim merkezleridir.

Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi Programı

MEB HBÖGM ve İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü arasında 2020 yılında yapılan iş birliği protokolü ile geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler başta olmak üzere *yasal kalış hakkına sahip olan tüm yetişkin yabancıların* ülkemizdeki sosyal, ekonomik ve kültürel hayata uyumunun kolaylaştırılmasını amaçlayan 8 (sekiz) saatlik Sosyal Yaşam ve Uyum Eğitimi (SUYE) geliştirilmiştir (MEB HBÖGM, 2020). HBÖGM kurs programı olarak ta yer verilen bu program kişisel gelişim ve eğitim alanında hazırlanmıştır. Bu bağlamda eğitimi alan yetişkin Suriyelilerin gündelik yaşamlarında kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri, kendi ayakları üzerinde durabilmeleri, yerel toplumla yapıcı ilişkiler kurabilmeleri, eğitim başta olmak üzere diğer temel hizmetler konusunda bilgi sahibi olmaları hedeflenmiş, başarılı bir uyum süreci için bu tür bir eğitimin kaçınılmaz olduğu belirtilmiştir. Dikkat çeken nokta ise programa giriş şartlarından biri olan ‘okuryazar olmak’ ifadesiyle bireyin hangi dilde okuryazar olması gerektiğinin belirtilmemesidir.

Suriyeli Yetişkinlere Yönelik Okuma-Yazma ve Türkçe Dil Eğitimi Kursları Sayısal Verileri

Bu çalışmadaki yetişkin Suriyelilere yönelik okuma-yazma ve Türkçe dil eğitimi kurslarının sayısal verileri 2014–2020 yılları arasında kapsamaktadır. Suriyelilerin ülkeye kabul edildiği 2011 yılından 2013 yılına kadar MEB bünyesinde herhangi bir kurs verisi Bakanlık tarafından paylaşılmamıştır. Henüz mevzuat alt yapısının güncellenmediği bu zaman aralığında önceliğin diğer hizmet alanlarına verildiği (barınma, sağlık) bilinmektedir. 2020 yılında da covid-19 virüsü dolayısıyla tüm dünyayı etkileyen salgın yetişkin eğitimi sürecini sekteye uğratmıştır. Verilerde de bu durumu destekleyecek biçimde 2020 yılında önceki yıllara nazaran kurslara katılımın azaldığı görülmektedir. 2014-2020 yılları arasında MEB okuma-yazma ve Türkçe kurslarına katılıma ilişkin veriler Tablo 2’de sunulmuştur:

Tablo 2 2014-2020 Yılları Arasında MEB Okuma-Yazma ve Türkçe Kursları

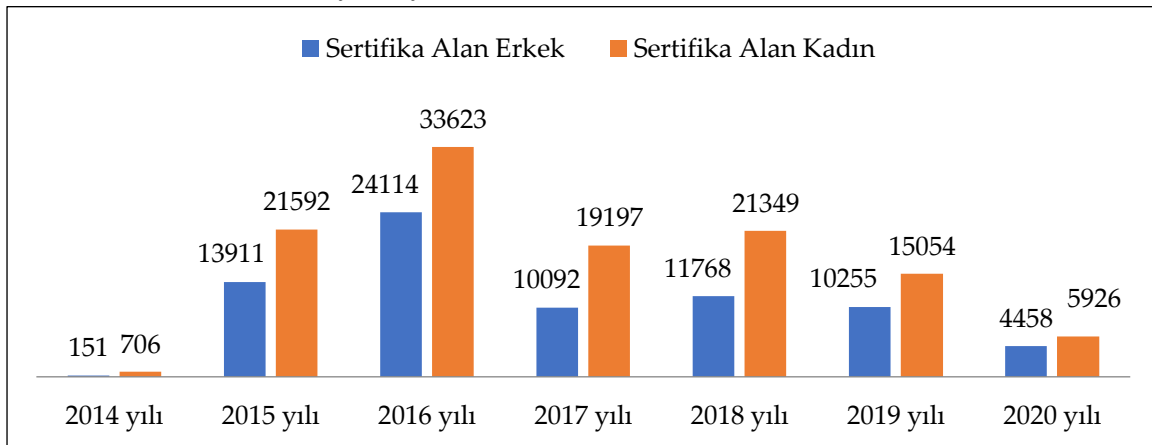
Yıl	Katılan Toplam Kursiyer	Sertifika Alan Toplam Kursiyer
2104 yılı	1481	857
2015 yılı	53246	35503
2016 yılı	86879	57737
2017 yılı	50327	29289
2018 yılı	57063	33117
2019 yılı	44498	25309
2020 yılı	29437	10384
Toplam	322931	192196

Kaynak: MEB SGB,2020.

Tablo 2’de görüldüğü üzere; MEB SGB verileri doğrultusunda geçici koruma kapsamındaki yetişkin Suriyelilerin halk eğitim merkezleri bünyesinde okuma-yazma ve Türkçe dil eğitimi kurslarına katılım oranları yıldan yıla değişmiş, en büyük ivme 2015 ve 2016 yıllarında yakalanmıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun yayımlandığı ve yasal metinlerin güncellendiği, eğitim-uyum çalışmalarının yapılmasının gerekliliğinin belirtildiği yıllar katılımın da yüksek olduğu yıllar olarak anlaşılabilir. Verilerde katılımın yüksekliğine rağmen sertifika alan bireylerin oranının düşüklüğü de ayrıca göze çarpmaktadır. Kursun bitiminde sertifika alınması o eğitimin başarı ile sonuçlandığını, kursun hedeflerine uygun eğitimin o bireye verildiğini göstermektedir. Zira veriler incelendiğinde; toplamda kurslara katılan Suriyeli yetişkinlerin %59,51’inin, bir diğer ifade ile yarısından fazlasının sertifika alamadığı açıkça görülmektedir. Bu sonuçlar sertifika sürecinde kullanılan ölçme değerlendirme araçlarına katılım sağlanıp sağlanmadığı, devam devamsızlık durumu, başarının cinsiyet değişkenine göre değişip değişmediği vb. katılım engellerinin, terk nedenlerinin incelenmesini gerektiren bir durum olarak görülmektedir.

2014-2020 yılları arasında okuma-yazma ve Türkçe dil eğitimine katılan yetişkin Suriyelilerin sertifika alma durumları cinsiyete göre Şekil 2’de gösterilmiştir:

Şekil 2. Sertifika Alan Kursiyer Sayıları

Kaynak: MEB SGB,2020.

Şekil 2’de görüldüğü üzere; 2014-2020 yılları arasında yetişkin Suriyeli kadınlar erkeklere oranla halk eğitimi merkezlerindeki okuryazarlık ve Türkçe dil eğitimi kurslarına daha fazla katılım sağlamış, kursları başarıyla bitirme konusunda da sayı olarak genel itibariyle erkeklerden daha başarılı olmuşlardır. Bu oranlar Türkiyeli kadınların halk eğitimi merkezlerindeki kurslara katılma oranlarıyla da örtüşmektedir. Nitekim MEB verilerine göre 2022 yılının Mart ayında halk eğitimi merkezlerinde kurslara katılan kadın sayısı 760.691, erkek sayısı da 550.610 olarak belirtilmiş, 2022 yılı Mart ayında halk eğitim merkezlerinden yararlanan kursiyerlerde kadınların oranının %58 olduğu vurgulanmıştır (MEB, 2022).

Yetişkin Suriyelilerin halk eğitimi merkezlerindeki okuma-yazma ve Türkçe dil eğitimlerine katılımının yıllara göre detaylı incelenmesi süreçte eğitim ve uyum çalışmaları

bağlamında yapılanların daha iyi görülmesine katkı sunacaktır. Nitekim okuma-yazma kursları; yetişkin Türkiyeli yurttaşlara uygulandığı gibi I. Kademe Okuma-Yazma, I. Kademe Seviye Tespit Sınavı, II. Kademe Okuma-Yazma ve II. Kademe Seviye Tespit Sınavı adı altında uygulanmıştır. Türkçe öğretimi de yine e-yaygın modülünde belirtildiği adıyla Yabancılara Türkçe Öğretimi Seviye A1-A2-B1 şeklinde sunulmuş, program müfredatta belirtildiği şekilde uygulanmıştır. Kurslara katılım ve sertifika alma durumları yıllara, kurs tipine ve cinsiyete göre sırayla sunulmuştur:

Tablo 3. 2014 yılı kurslar

Kurs Adı	Kursiyer		Sertifika Alan	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
I. Kademe Okuma-Yazma	32	323	29	147
I. Kademe Seviye Tespit Sınavı	2	5	2	3
II. Kademe Okuma-Yazma	0	6	0	4
Yabancılar İçin Türkçe Seviye A1	145	968	120	552
Toplam	179	1302	151	706

Kaynak: MEB SGB, 2020.

Tablo 3'e bakıldığında daha önce de belirtildiği üzere kurs programlarına kadınların katılımının erkek kursiyerlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Fakat sertifika alma durumlarına bakıldığında oransal olarak kadın katılımının yüksek olmasına rağmen başarı oranının erkeklere göre daha düşük olduğu görülmektedir. Yetişkin Suriyeli kadınların kursa devam, kurs terk süreci vb. ile ilgili detaylar bu çalışma kapsamında olmadığı için sadece oransal açıdan bakılmıştır. Yine de kadın katılımı yüksek olsa da kadına biçilen toplumsal rollerin bu başarı oranını düşürdüğü düşünülmektedir. Zira yetişkin eğitimi kurslarına katılım engeli, kurs terklerine kadınlar açısından bakıldığında kendilerine yüklenen "ev içi sorumluluklar" ve "çocuk bakımı" (Radovan, 2012; Rubenson ve Desjardins, 2009) durumlarının benzer biçimde Suriyeli kadınlar açısından başarı düşüklüğünün gerekçesi olarak düşünülebilir.

Tablo 4. 2015 yılı kurslar

Kurs Adı	Kursiyer		Sertifika Alan	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
I. Kademe Okuma-Yazma	2617	6265	1626	3642
I. Kademe Seviye Tespit Sınavı	34	106	27	86
II. Kademe Okuma-Yazma	98	335	66	146
II. Kademe Seviye Tespit Sınavı	20	26	10	19
Yabancılar İçin Türkçe Seviye A1-A2	17284	26461	12182	17699
Toplam	20053	33193	13911	21592

Kaynak: MEB SGB,2020.

2015 yılı yetişkinlere yönelik okuma-yazma ve Türkçe dil öğretimi kurslarının katılım ve sertifika alma verileri incelendiğinde; okuma-yazma eğitimlerinde en fazla katılımın I. Kademe Okuma-Yazma kursunda olduğu, A1-A2 seviyelerinde Türkçe

öğretimi kurslarına katılımın da yoğun olduğu, bir önceki yıla oranla yaklaşık otuz kat arttığı görülmektedir. Katılım ve kursu başarı ile bitirme arasında yine kadın kursiyerlerin aleyhine farklar olduğu, I. Kademe okuma-yazma kursunda erkeklerin başarı oranının %62 iken bu oranın kadınlarda %58,13'e düştüğü görülmektedir. Yabancılara Türkçe öğretimi kursuna bakıldığında ise bu oran erkeklerde %70,48, kadınlarda ise %66,88'dir.

Tablo 5. 2016 yılı kurslar

Kurs Adı	Kursiyer		Sertifika Alan	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
I. Kademe Okuma-Yazma	2080	3611	1082	2017
I. Kademe Seviye Tespit Sınavı	107	219	90	201
II. Kademe Okuma-Yazma	175	367	103	217
II. Kademe Seviye Tespit Sınavı	36	62	20	39
Yabancılar İçin Türkçe Seviye A1	34278	45944	22819	31149
Toplam	36676	50203	24114	33623

Kaynak: MEB SGB,2020.

Tablo 5'te 2016 yılı yetişkinlere yönelik okuma-yazma ve Türkçe dil öğretimi kurslarının katılım ve sertifika alma verileri incelendiğinde; I. Kademe Okuma-Yazma kursuna katılımın önceki yıllarda olduğu gibi diğer okuma-yazma programlarından yüksek olduğu, Türkçe öğretimi kurslarında yakalanan ivmenin devam ettiği ve katılımın da aynı şekilde bir önceki yılın yaklaşık iki katı olduğu görülmektedir. Katılım ve kursu başarı ile bitirme arasında bir önceki yılın aksine kadın başarı oranının erkeklerden yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 6. 2017 yılı kurslar

Kurs Adı	Kursiyer		Sertifika Alan	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
I. Kademe Okuma-Yazma	822	2569	371	1202
I. Kademe Seviye Tespit Sınavı	249	484	195	371
II. Kademe Okuma-Yazma	161	313	89	157
II. Kademe Seviye Tespit Sınavı	90	97	51	56
Yabancılar İçin Türkçe Seviye A1	16556	28986	9386	17411
Toplam	17878	32449	10092	19197

Kaynak: MEB SGB,2020.

2017 yılı yetişkinlere yönelik okuma-yazma ve Türkçe dil öğretimi kurslarının katılım ve sertifika alma verileri incelendiğinde; I. Kademe Okuma-Yazma kursuna katılımın önceki yıllarda olduğu gibi diğer okuma-yazma programlarından yüksek olduğu, Türkçe öğretimi kurslarına katılımın düştüğü, neredeyse yarı yarıya bir düşüş olduğu görülmektedir. Katılım ve kursu başarı ile bitirme bağlamında kurs tipine göre başarı oranının değiştiği görülmektedir. Okuma-yazma kurslarının yanı sıra seviye tespit sınavlarının da tercih edildiği, kısa zamanda belge edinme isteklerinin yansması

olarak düşünülebilir. Türkçe kurslarına olan talebin azalması da dikkat çeken önemli bir husustur.

Tablo 7. 2018 yılı kurslar

Kurs Adı	Kursiyer		Sertifika Alan	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
I. Kademe Okuma-Yazma	1391	4960	605	2614
I. Kademe Seviye Tespit Sınavı	2151	2860	1547	2131
II. Kademe Okuma-Yazma	634	1549	331	768
II. Kademe Seviye Tespit Sınavı	511	349	287	203
Yabancılar İçin Türkçe Seviye A1-A2-B1	15812	26846	9088	15633
Toplam	20499	36564	11768	21349

Kaynak: MEB SGB,2020.

2018 yılı yetişkinlere yönelik okuma-yazma ve Türkçe dil öğretimi kurslarının katılım ve sertifika alma verileri incelendiğinde; diğer yıllara benzer biçimde I. Kademe Okuma-Yazma kursuna katılımın diğer okuma-yazma programlarından yüksek olduğu, okuma-yazma programlarına olan talebin geçmiş yıla oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Türkçe öğretimi kurslarında ise talep bir önceki yıldan daha düşük olarak görülmektedir. Katılım ve kursu başarı ile bitirme arasında kadın başarı oranının erkeklerden yüksek olduğu görülmektedir. Dikkat çeken bir diğer husus ise özellikle I. Kademe okuma-yazma seviye tespit sınavına katılımın artış hızıdır. Zira 2014 yılından itibaren önemli sayıda Suriyeli yetişkin uzun süren okuma-yazma kursuna katılmak yerine bu programa başvuru yaparak okuryazar olduğunu belgelendirme yolunu seçmiştir. Ülkede kaldıkları yıllarla paralel biçimde dili öğrenmiş olmalarının, iş yaşamı vb. ortamlarda dili bizzat deneyimleyerek öğrenmiş olmalarının da bunda etkisi olduğu düşünülmektedir. Nitekim dil eğitiminde bir önceki yıldan farklı olarak B1 seviyesinde dil eğitimi kursları da açılmıştır, bu da yetişkin Suriyeli bireylerin sadece Türkçe öğrenmek yerine Türkçeyi daha iyi öğrenmek isteği olarak görülmektedir. Nitekim halk eğitimi merkezlerinde bu tür eğitimler talep olması halinde verilmektedir.

Tablo 8. 2019 yılı kurslar

Kurs Adı	Kursiyer		Sertifika Alan	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
I. Kademe Seviye Tespit Sınavı	1402	837	997	588
II. Kademe Okuma-Yazma	834	1476	437	732
II. Kademe Seviye Tespit Sınavı	1111	366	602	188
Yabancılar İçin Türkçe Seviye A1-A2-B1	14361	23745	8219	13546
Toplam	17708	26790	10255	15054

Kaynak: MEB SGB,2020.

Türkiye'ye sığınmış olmalarının üzerinden geçen sekiz yılda kentlerde yaşıyor olmaları, yerel halk ile sosyal ve iş yaşamında ilişki içinde olmalarının yansımaları olarak

açıklanabilecek bir durum ortaya çıkmıştır; 2019 yılında Suriyeli yetişkinler okuma-yazma kursuna başvurmak yerine sadece bir sınavla okuryazar olduklarını belgelendirmek için I. Kademe seviye tespit sınavına başvurmuşlardır. 2019 yılı verilerinde görüldüğü üzere Suriyelilere yönelik I. Kademe okuma-yazma kursu açılmamıştır. Türkçe dil eğitimlerine katılan Suriyeli yetişkin sayısı da bir önceki yıla oranla yine düşmüştür.

Tablo 9. 2020 yılı kurslar

Kurs Adı	Kursiyer		Sertifika Alan	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
I. Kademe Seviye Tespit Sınavı	3923	650	2444	482
II. Kademe Okuma-Yazma	489	557	126	115
II. Kademe Seviye Tespit Sınavı	2863	510	1596	267
Yabancılar İçin Türkçe Seviye A1-A2	7661	12784	2902	5062
Toplam	14936	14501	4458	5926

Kaynak: MEB SGB,2020.

Tablo 9’da görüldüğü üzere bir önceki yılda olduğu gibi I. Kademe okuma-yazma kursu açılmamış yerine I. Kademe seviye tespit sınavı yapılmıştır. I. Kademe Seviye Tespit sınavına katılan erkek sayısının kadınlardan fazla oluşu göze çarpmaktadır. Daha önceki yıllarda açılan kurslarda ve seviye tespit sınavlarında kadın sayısı erkek sayısından fazladır. Okuma-yazma programlarının aksine Türkçe dil eğitimlerinde ise kadın katılımının daha fazla olduğu görülmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Geçici koruma kapsamındaki yetişkin Suriyelilere yönelik okuma-yazma ve Türkçe dil eğitimleri ülkede kaldıkları sürenin uzamasıyla daha da önem kazanmaktadır. Bu bağlamda çalışmada Türkiye’de yetişkin Suriyelilere yönelik MEB tarafından uygulanan okuma-yazma ve Türkçe dil eğitimlerine değinilmiş ve mevcut eğitim durumları irdelenmiştir. MEB’in Suriyelilerin uyumuna yönelik kurumsal ve sistematik olarak gerçekleştirdiği değişiklikler olumludur (Tanrıku, 2018). Nitekim MEB’in bünyesinde “Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı” kurmuş olması göçle gelenlerin eğitime verilen önemi, çalışmaların koordine edilmesinin bir merkezden yapılacak olmasını göstermektedir. Mevcut veriler ışığında, MEB ve bağlı kurumlarının eğitim hizmetleri istenilen seviyede olmasa da bu denli yoğun ve kitlesel bir göç karşısında idarenin üzerine düşeni yapmaya çalıştığı, hazırlanan mevzuatlar açısından bakıldığında eğitim başta olmak üzere kamu hizmetlerine erişime yönelik idari tedbirlerin alınmış olduğu görülmektedir. Bu bağlamda yabancılara yönelik eğitimlerin hem yerel halk hem de göçle gelenler açısından olumlu sonuçları beraberinde getireceği, farklılıklara saygı kültürünü, farklı etnik aidiyeti olanlarla birlikte yaşama kültürünü geliştireceği, uyumu kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Uyum politikalarının riskli olduğu yönünde görüşler olsa da Suriyelilerin daha uzun süre Türkiye’de kalabileceği düşünülmektedir, zira herhangi bir uyum eğitimi, dil eğitiminden geçmemiş büyük bir nüfusa sahip toplumun bu halinin daha risk barındıracağı

da unutulmamalıdır (Erdoğan, 2019). Hedef kitlenin sayısının yüksek olması ve olası kalıcılıkları halinde uyumlarının sağlanmış olması olumsuzlukları azaltmaya yardımcı olacaktır.

Araştırma kapsamında 2011-2020 yılları arasındaki yetişkin Suriyelilere yönelik okuryazarlık kurslarına ve Türkçe eğitimi kurslarına bakılmış, MEB tarafından sunulan verilerde 2011-2013 yılları arasında Suriyeli yetişkinlere yönelik herhangi bir eğitime rastlanmamıştır. Yetişkin eğitimi kursları bağlamında; Covid-19 virüsü kaynaklı pandemi sürecinin başladığı yıla kadar kurslara katılımın arttığı fakat 2020 yılında önemli oranda azaldığı görülmüştür. 2014-2020 yılları arasında mesleki-teknik, genel ve okuma-yazma kurslarına katılan Suriyeli yetişkin sayısı 807.195 kişidir, aynı yıllar arasında okuma-yazma ve Türkçe dil eğitimlerine katılan yetişkin Suriyeli toplam sayısı da 322.931 kişidir (MEB SGB, 2020). Yetişkinlere yönelik kurslara katılanların %40'ı okuma-yazma ve Türkçe dil eğitimlerine katılmıştır. Her ne kadar Suriyeli yetişkinlerin %60'ı meslek kursları vb. kurslarına katılmış olsa da bu sayılar yetişkin Suriyelilerin okuryazar olma ve Türkçeyi öğrenme isteklerinin, toplumsal uyuma yönelik çabalarının olduğunu da işaret etmektedir. Bu eğitimlerin uyum sürecini kolaylaştıracağı gerçeğinden hareketle, yetişkin Suriyelilerin ebeveyn rolleri, toplumsal rolleri de göz önüne alınarak çalışmalar yapılmalıdır. Bununla birlikte;

- Başta okuma-yazma ve Türkçe dil eğitimi kurs programlarının, kurs öğretmenlerinin yabancılarla yönelik eğitim verme niteliklerinin sorgulanması, bu yönde geliştirilmesi gereken alanların tespiti ve iyileştirmenin yapılması sürece olumlu katkı sunacaktır.

- Kursların programları, özellikle okuma-yazma programları Türk vatandaşlarına uygulandığı gibi sınıf öğretmenleri tarafından halk eğitimi merkezleri bünyesinde verilmektedir. Programlar Türkçe bilen bireylere yönelik hazırlandığı için yabancılarla yönelik eğitim materyallerinin oluşturulması, her ne kadar okullarda MEB tarafından sınıf öğretmenleri başta olmak üzere öğretmenlere kapsayıcı eğitim kursları verilmiş olsa da yabancılarla okuma-yazma öğretme ile ilgili eğitimlerin verilmesi, öğretmenlere çok kültürlülük konusunda farkındalık eğitimleri verilmesi, basında ve sosyal medyada karşılaşılan yabancı düşmanlığı konusunda öğretmenlere bilinç yükseltme çalışmaları yapılması, sürece olumlu katkı sağlayacak, sosyal yaşamda bu çabaların olumlu etkileri görülebilecektir.

- Bir bireyin kaç farklı kursa katıldığı bilgisi bu çalışmanın kapsamında olmamakla birlikte Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından 2020 yılında kayıt altına alınan toplam yetişkin Suriyeli nüfusun %22,16'sı okuma-yazma ve dil eğitimi kurslarına katılmıştır. Bu kurs katılım oranı geçici koruma altına alınan Suriyeli yetişkinlere yönelik eğitim hizmetinin nicel olarak yeterli olmadığını göstermektedir. Bu konuda kampanya şeklinde uyumu kolaylaştırıcı okuma-yazma ve Türkçe eğitimlerinin verilmesi göçün olumsuz etkilerini azaltmaya, yerel halk ile iletişimi güçlendirmeye katkı sunacaktır. Suriyeliler başta olmak üzere göçle gelen yabancıların kendilerini rahat ifade etmesinin çatışma risklerini en aza indireceği varsayılmaktadır.

• Suriyeli yetişkin kadınların eğitim hakkından yararlanmasının önündeki engellerin saptanması için çalışmalar yapılması, kurs terklerinin sebeplerine yönelik çalışmalar yapılması uyum sürecine olumlu katkı sağlayacaktır. Zira kadınların hem cinsiyetlerinden dolayı, hem göç etmiş olmalarından kaynaklı dezavantajlı halleri eğitim sürecine dâhil olunmaması halinde bu kısır döngüyü yeniden üretecektir.

• Sosyal uyum ve yaşam eğitimleri programındaki kursa katılım şartı olan okuryazar olma şartının kendi anadillerinde mi yoksa ev sahibi toplumun dilinde mi olacağı açıklığa kavuşturulmalı, yabancılara yönelik okuma-yazma eğitiminin hemen ardından bu uyum eğitimleri verilmeli, halk eğitim merkezlerindeki tüm kurs modüllerine 8 saatlik bu uyum eğitimi eklenmelidir. Ayrıca uyumun tek taraflı bir çaba olmadığı gerçeğinden hareketle yerel halka yönelik yabancılarla birlikte yaşamayı kolaylaştırıcı, onların kültürünü tanımayı sağlayacak kurs programları MEB HBÖGM tarafından hazırlatılarak kurs modüllerine eklenmelidir.

• Özellikle temel eğitim ve ortaöğretim kurumlarında çocuğu olan ebeveyn Suriyelilere yönelik okul-aile iş birliğini geliştirici etkinliklere yer verilmeli, kendilerini ifade edebilecekleri alanlar yaratılmalı, eğitim-öğretim sürecine dâhil edilmeleri sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Abacı, C. (2016). *Suriye kaynaklı göçün Türkiye'nin göç politikalarının kurumsallaşması üzerindeki etkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- AFAD. (2014). *Genelge 2014-4*. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı. <https://www.afad.gov.tr>.
- Akdeniz, Y. (2018). *Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteci öğrencilerin uyum sorunları: Şanlıurfa ili örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Arı, O. (2019). *Yazılı basında Suriyeli sığınmacılara dönük linç eylemlerinin haberleştirilmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan, Ü. (2020). *Türkçenin yetişkin mültecilere öğretilmesinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri* [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arslantay, S. S. (2022). *Formal eğitim sürecine katılan Suriyeli sığınmacı öğrencilerin kültürel uyum durumlarının incelenmesi-Gaziantep örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Balcı, A. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Pegem Akademi.
- Balcı, M. E. (2017). *Kimlik ve aidiyet bağlamında zorunlu göç ve uyum: Ankara Önder mahallesi örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Başbakanlık. (2005). *İltica ve göç alanındaki Avrupa Birliği müktesebatının üstlenilmesine ilişkin Türkiye ulusal eylem planı*. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. <https://www.goc.gov.tr/iltica-ve-goc-ulusal-eylem-planı>
- Bilgiç, S. (2018). *Suriye krizi ve sığınmacılar sorunu: Önlemler ve politikalar* [Yüksek Lisans Tezi]. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Büyükhan, M. (2019). *Zorunlu eğitim çağındaki Suriyeli çocukların eğitime erişimi önündeki engeller: Ankara ili örneği* [Doktora Tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çakırcı-Özservet, Y. & Küçük, H. (2018). *Esenler Örneği'nde Okul Yöneticileri, Okul Aile Birlikleri ve Belediye Gözünden Suriyeli Öğrencilerin Eğitime Katılımı ve Toplumsal Uyumunu*. Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Çelik, C. (2018). *Tarihsel perspektiften Türkiye Suriye ilişkileri ve Arap baharı süreci* [Yüksek Lisans Tezi]. Altınbaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çetin, S. (2017). *İzmir'deki yerel halkın Suriyeli sığınmacılara yönelik algısı* [Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Çiçek, A. (2021). *Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyonu: Adana ili örneği* [Doktora Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Döner, H. (2016). *Suriyeli göçmenlerle yaşanan sorunlar üzerine sosyolojik bir araştırma: Hatay ili örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- EASO. (2020). *2020 Avrupa Birliğinde sığınma durumuna ilişkin yıllık rapor*. Avrupa Sığınma Destek Ofisi. <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/EASO-Asylum-Report-2020-Executive-Summary-TR.pdf>
- Emin, M. N. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi*. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf
- Emin, M. N. (2018). *Türkiye'deki Suriyeli çocukların devlet okullarında karşılaştığı sorunlar Ankara ili örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Emiroğlu, S. E. (2018). *Suriyeli sığınmacı çocukların eğitimi ve sorunları* [Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Erdoğan, M. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli mülteciler*. Konrad Adenauer Vakfı. <https://www.kas.de/documents/283907/7339115/T%C3%BCrkiye%27deki+Suriyeliler.pdf/afac9d37-7035-f37c-4982-c4b18f9b9c8e?version=1.0&t=1571303334464>
- Ferris, E. & Kirişçi, K. (2015). *What Turkey's open-door policy means for Syrian refugees*. Brookings Institute. <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2015/07/08/what-turkeys-open-door-policy-means-for-syrian-refugees>
- Gencer, T. E. (2019). *Göç süreçlerindeki çocukların karşılanamayan gereksinimleri, haklara erişimleri ve beklentileri: Ankara ve Hatay'da yaşayan Suriyeli çocuklar örneği* [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- GİGM, (2022). *İstatistiksel bilgiler*. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-istatistikleri_363_378
- GİGM. (2014). *Geçici koruma yönetmeliği*. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma-kanunu-ve-yonetmeliği>
- GİGM. (2017). *Geçici koruma istatistiksel bilgiler*. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

- HBÖGM. (2012.) *Yabancılar için Türkçe seviye A 1 modüler programı*. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. <https://e-yaygin.meb.gov.tr/pagePrograms.aspx>
- HBÖGM. (2020). *Sosyal uyum ve yaşam kurs programı*. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. <https://e-yaygin.meb.gov.tr/download.ashx?fileID=5204>
- İlbay, N. (2017). *Hatay'daki Suriyeli mültecilerin sosyal yaşama adaptasyonu: Sorunlar ve çözüm önerileri* [Yüksek Lisans Tezi]. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Kahraman, S. (2016). *Türkiye'de göç yönetişimi ve Suriyeli sığınmacılar* [Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kamu Denetçiliği Kurumu. (2016). *Türkiye'deki Suriyeliler özel rapor*. https://www.ombudsman.gov.tr/document/raporlar/ozel_raporlar/suriye_rapor/index.html#p=134
- Karadeniz, M. (2016). *Kilis'te yaşayan Suriyeli sığınmacıların il ekonomisine etkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis.
- Kaya, B. A. (2020). *Türkiye'deki mülteci ve sığınmacılara sağlanan sosyal hizmetlerin incelenmesi: İzmir ili örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, M. (2018). Suriyeli mülteciler göç ve sosyo-kültürel uyum: Şanlıurfa örneği. İçinde Taştan C., İrdem İ. ve Özkaya Ö. (Editörler), *Göç ve uyum* (1.baskı, ss. 77-88). Polis Akademisi Yayınları.
- Keleş, F. B. (2020). *Suriyeli mülteci öğrencilerin Türkiye'de kültürlenme düzeyleri, kültürleşme stresleri ve kolektif benlik saygıları arasındaki ilişkiler* [Yüksek Lisans Tezi]. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Keskin, S. (2014). *Türkiye'nin Suriyelilere yönelik iltica politikası* [Yüksek Lisans Tezi]. Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.
- Kovucu, M. (2016). *Suriyeli sığınmacıların Gaziantep yerel basınında temsili* [Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Levent, F. & Çayak, S. (2017). Türkiye'de Suriyeli öğrencilerin eğitime yönelik okul yöneticilerinin görüşleri . *HAYEF Journal of Education*, 14 (1), 21-46.
- MEB SGB. (2015). *MEB 2015-2019 stratejik planı*. Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. <http://sgb.meb.gov.tr/www/1-stratejik-planlar-ve-hazirlik-programlari/icerik/331>
- MEB SGB. (2020). *2014-2020 yılları arasındaki kurs verileri*. MEB HBÖGM elektronik postası.
- MEB, (2022). *Halk eğitimi kurslarından yararlanan vatandaş sayısı, 3 ayda 2,6 milyona ulaştı*. Millî Eğitim Bakanlığı. <https://www.meb.gov.tr/halk-egitimi-kurslarindan-yararlanan-vatandas-sayisi-3-ayda-26-milyona-ulasti/haber/25835/tr>
- Menteşe, M. (2020). *Yetişkin eğitimine katılan geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal sermayelerinin ve sosyal ağlarının incelenmesi* [Doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ortadoğu Araştırmalar Merkezi (ORSAM). (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri*, (Rapor No: 195). <https://www.orsam.org.tr/tr/suriyeli-siginmacilarin-turkiye-ye-etkileri/>

- Özcan, S. (2018). *Çok kültürlülük bağlamında Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların eğitim sorunu* [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Özdemir, E. (2017). Suriyeli mülteci krizinin Türkiye'ye etkileri. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 114-140.
- Radovan, M. (2012). Understanding the educational barriers in terms of the bounded agency model. *Journal of Contemporary Educational Studies*. (2), 90-108.
- Resmi Gazete, (2013). *Yabancılar ve uluslararası koruma kanunu*. 28615 sayılı Resmi Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/03/20160317-11.htm>
- Resmi Gazete. (2014a). *Vatansız kişilerin statüsüne ilişkin sözleşme*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141025-5-1.pdf>
- Resmi Gazete. (2014b). *Millî Eğitim Bakanlığı yaygın eğitim kurumları yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik*. 27587 sayılı Resmi Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/11/20141127.htm>
- Rubenson, K., Desjardins, R. (2009). The impact of welfare state regimes on barriers to participation in adult education: A bounded agency model. *Adult Education Quarterly*. 2009;59 (3), 187-207. doi:10.1177/0741713609331548
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç. & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. doi.org/10.33400/kuje.843306
- Savar, E. (2016). *Uluslararası ve ulusal hukuki düzenlemeler çerçevesinde mülteci ve sığınmacıların sorunları: Çankırı ili örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- Şahin, G. (2016). *Uluslararası göç ve geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyolojik analizi-Aydın ili örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Tanrıkulu, F. (2018). Suriye krizi sonrası Türkiye'deki sığınmacıların ve göçmenlerin eğitimi: geçmiş, bugün ve gelecek perspektifleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2585-2604. doi: 10.17218/hititsosbil.450208
- Taştan C., İrdem İ. & Özkaya Ö. (2018), *Göç ve uyum*. Polis Akademisi Yayınları.
- TBMM, (2003). *Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara dair sözleşme*. *Türkiye Büyük Millet Meclisi*. <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c016/tbmm22016089ss0148.pdf>
- Tosun, S. (2017). *Afet yönetiminde mülteci ve sığınmacılara yapılan sosyal yardımlar ve hizmetler* [Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Uçak Erdoğan, E. & Tarlan, K. V. (2016). *Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki sivil hayata intibakına yönelik envanter çalışması*. Yurttaşlık Derneği. www.hyd.org.tr/attachments/article/219/suriyeli-multecilerin-turkiyedeki-sivil-hayata-intibakina-yonelik-envanter-calismasi.pdf
- UNHCR. (2018). *Global trends forced displacement in 2018*. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. <https://www.unhcr.org/5d08d7ee7.pdf>

Yıldız, F. (2018). *Suriyeli sığınmacı çocukların eğitim sorunları ve entegrasyon süreçleri: Mersin örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.